

Oponentský posudek
disertační práce JUDr. Lukáše Králíka
„Judikatura a její publikace“ (334 str.)

Nebyl bych upřímný, kdybych zakrýval, že nad disertací JUDr. Králíka pociťuji jisté rozpaky. Rozhodně nepopírám, že JUDr. Králík vše, co ve své práci v rovině faktů shromáždil, detailně zná, že jeho text je výsledkem jistě dlouhého a navýsost pečlivého sbírání materiálu; nepopírám ani to, že disertant má k tomu, o čem píše, hluboký vztah, který při žádné vážné práci nemůže chybět. Na druhé straně sotva mohu nevidět, že práce nemá hlubší teoretické zázemí, že postrádá zasazení do širšího teoretického rámce, který by mj. umožnil vyvodit z prezentovaných faktů obecnější závěry relevantní nejen teoreticky, ale i prakticky. Co mám před sebou (mohu-li se takto zkratkovitě vyjádřit), je z převážné části spíše informativní příručka, ve které se pod hustou vrstvou faktografie v podstatě ztrácí zamyšlení nad věcí z širší perspektivy, bez níž žádná teorie není možná. Přitom se neméně nepochybují, že autor si je ^{nevidím} teoretického (nebo snad lépe: teoreticko-praktického) rámce, do něhož to, o čem čtenáře ve své disertaci tak bohatě informuje, nepochybně patří; nevyjádřil to však, přesněji nevyjádřil to – aspoň po mém soudu – dostatečně, a to i co do proporcí.

Cíl, resp. cíle své práce formuluje autor na str. 7 a 8. Jde mu, stručně vyjádřeno, zejména o historické shrnutí vývoje publikace judikatury, o popis samotného procesu tvorby judikátu, o koncepční odlišení forem publikace judikatury, o definování institutu (?) judikátu, judikatury, specifických druhů judikatury, právních vět a aplikační praxe se zaměřením na citační standardy a aktuálnost judikatury a v těchto souvislostech i o některé otázky autorskoprávní. Výslovně přitom uvádí, že „cílem... práce není věnovat se postavení soudních rozhodnutí v procesu aplikace českého právního řádu a jejich závaznosti jako potenciálních *quasi* pramenů práva nebo výkladových pomůcek při aplikaci a interpretaci práva, nebo jejich precedenčnímu charakteru a dopadu na právní praxi“.

Zdá se mi, že právě zde (obdobně vyznívajících vět by se ale v práci dalo nalézt víc) je takřkajíc zakopán pes. K čemu vlastně zkoumat většinu z toho, v čem autor spatřuje „pozitivně vymezený“ cíl své práce, nevěnuji-li se – nikoli místo toho, ale zároveň – i tomu „negativně vymezenému“, tj. z cíle disertace apriorně vyloučenému? Ani po opětovném čtení Králíkovy objemné disertace jsem to, přiznám se, zcela nepochopil. (Ostatně sám autor není v tomto punktu zcela důsledný: do jisté míry paradoxně se zajímavé náběhy k tomu, co

„vyloučil“, objevují v Závěru – na stranách 249 – 264; zde ovšem ony „širší otázky“ – sobě? čtenáři? – spíše klade než aby je zodpovídal.)

Tím, co nyní řeknu, nechci ani trochu autorovo dílo brát v pochybnost a už vůbec ne degradovat: jsou práce, které se čtou jako „intelektuální detektivka“, tato však k nim nepatří.

Byla už výše řeč o faktografii. Co do ní, tedy co do své informační hodnoty nemá Králíkův text, nemýlím-li se totálně, v českém odborném písemnictví sobě rovna. Neznám práci, a znovu opakuji, že se mohu mýlit, která by k tématu „judikatura a její publikace“ přinášela u nás tolik konkrétních a pečlivě doložených informací jako Králíkova. Minimálně do str. 97 je však text zcela ateoretický a neméně ateoretické jsou i – svou informační hodnotou ovšem nepochybně pro našeho čtenáře cenné - i rozsáhlé přílohy (na str. 265 – 322).

Člověk věru nemusí být zrovna stoupencem kteréhokoli z právních realistů, najmě pak amerických, aby si byl zcela vědom významu soudních (soudcovských) rozhodnutí pokud jde o právo reálně dopadající na jeho adresáty, a tudíž i na reálný „život práva“ v dané zemi, v nadnárodní organizaci či v celém mezinárodním společenství. Zda v této souvislosti budeme hovořit o soudcovské „tvorbě“ práva či o jeho „dotváření“ je zde nejspíš vedlejší. Podstatné je, že soudy (soudci) hrají v procesu realizace (tvorby? dotváření?) práva roli významnou a mnohdy zásadní. (Už v souvislosti s tzv. socialistickým právem na to před mnohými lety poukázal např. maďarský profesor Eörsi a u nás Viktor Knapp.) Sám fakt, že rozsudky se vyhláší vždy veřejně, tu má nezanedbatelný význam. Jenže co má onen výše naznačený právo tvorný nebo právo dotvářející dosah? Jsou to soudní rozhodnutí – vysokých soudů najmě, nikoli však výlučně – nebo „judikáty“, resp. „judikatura“, jak je ve své práci chápe a nepřímou i definuje JUDr. Králík? Rád se nechám usvědčit z omylu, leč v odborném písemnictví u nás (nebudu argumentovat jen Knappem, ale i jím) se pod judikaturou rozumí rozhodovací praxe soudů (soudců), pod ustálenou judikaturou relativně, po určitou dobu ustálená jejich rozhodovací praxe, a pod judikátem vlastní rozhodnutí soudu (soudce), a to tak říkajíc in extenso. U Králíka je judikátem publikovaná – více či méně zkrácená – verze rozhodnutí, nadto kýmsi (jednotlivcem? jakýmsi kolektivem? subjektem veřejným? soukromým? podnikatelem v tomto oboru?) redigovaná („upravená“ – Abstrakt, str. 1). Zde by pak autorem předem vylimovaný cíl práce nabýval zcela jiné dimenze. Věřu by stálo za to se k této věci během obhajoby vyjádřit. Někde jako by se autor (např. na str. 116 – 117) k těmto problémům blížil, např. tím, že si všímá procesu tzv. připomínkového řízení předcházejícího publikaci oficiálních sbírek judikatury v ČR. I zde však, čtu-li dobře, nezodpovídá kruciólní otázku: je „tvůrcem“ judikátu soud (soudce) nebo jsou jeho „tvůrci“ účastníci tzv. připomínkového řízení? Pokud by ono druhé bylo pravdou, dostával by problém

závaznosti, směrodatnosti, návodnosti či pomocnosti „judikatury“ (byť oficiálně vydávané, resp. publikované) zcela novou dimenzi, mj. z pohledu výše zmíněných právních realistů či každého, kdo má pro jejich vidění života práva alespoň trochu pochopení. O praxi „redigování“ judikatury – v autorově smyslu slova – byl pak vskutku bylo možno hovořit jako o d'ábelské, sotva slučitelné s teorií (a dvojnásob praxí) právního státu. Editování „judikatury“ by pak bezmála nabývalo (faktického) významu jakési nejvyšší soudní instance, ať už skutečný dopad či vliv „judikatury“ ceníme více nebo méně, tj. ať už v judikatuře (ted' už bez uvozovek) hledáme, použijí-li americkou terminologii, autoritu persuasive nebo leading.

Souhlasím s autorem (a i to, mám za to, ladí s mou celkovou sympatií vůči pohledům právních realistů), že „právo... není jen sumou právních předpisů, ale i dalších pramenů práva či interpretačních pomůcek..“ (str. 165). Třebaže by se tato myšlenka dala vyjádřit možná nuancovaněji, resp. přesněji, lze ji, opakuji, vážně brát v potaz. Pak ovšem stejně nuancovaněji je ale třeba vyjádřit i myšlenku o „absenci precedenčního systému v našich zemích“ (str. 230), která ve své apodiktičnosti by mohla nad celou zásluhou autorovou prací udělat pomyslný kříž.

Na okraj těchto úvah si ovšem neodpustím poznámku: Králíkova práce už vzhledem ke své objemnosti a nedostatečnému teoretickému zarámování – nejspíš v úvodních pasážích – je jako široká řeka, v níž není, alespoň pro mne, snadné se myšlenkově orientovat; někdy mám dojem, že by z ní vcelku bylo lze předvést pasáže vyznívající, resp. domyslitelné jako navzájem si odporující. Každopádně moderní, hartovskou zásadu „*treat like cases alike and different differently*“, stejně jako už středověkou „*de similibus idem est iudicandum*“ sotva lze naplnit, nebudeme-li hovořit alespoň o kvaziprecedenčním právu, a to i u nás; to, že tzv. socialistická právní věda – až na řídké výjimky výše zmíněné – stála ve jménu pravdaže ve skutečnosti fiktivní svrchovanosti zastupitelských sborů na pozici striktního odmítání ať už precedenčního či tak trochu precedenčního práva, nás vskutku nemusí při teoretických – na praxi ovšem vázaných! – úvahách sebeméně limitovat.

O tom, že tvorba a publikace judikatury „je ... (u nás) zanedbanou, ne-li úplně ignorovanou disciplínou právní vědy“ a že by si téma judikatury i ve výuce na právnických fakultách (rozuměj „judikatury“ v Králíkově smyslu slova – Z. M.) „jistě zasloužilo samostatný předmět“ (str. 6) mne autor rozhodně nepřesvědčil; něco jiného ovšem je, že problematice soudního (soudcovského) rozhodování a jeho roli při tvorbě, resp. dotváření práva u nás by se měla ve výuce např. teorie práva věnovat větší pozornost než (možná) dosud; kdyby věc byla takto formulována, s autorem bych rozhodně ve sporu nebyl.

Nadto: pokud ve své práci (např. na str. 126) uvádí, že na to či ono „existují různé názory“, bylo by vhodné tyto různé názory shrnout a zejména jaksi formulovat názor vlastní. Na druhé straně: jakkoli nejsem odborníkem na autorské právo, jeví se mi kap. 5 (str. 231 an.) z celé práce nejsevěřenější, co do formulování autorových názorů nejobsažnější a výrazově nejzdařilejší.

Jak je u mne zvykem, neopomím ani vnější, tj. stylistickou a obecně jazykovou úroveň práce. Řečeno jemně, mnohé by se na ní dalo zlepšit. Vyjádřeno pregnantně, autor často píše nedbale a co hlavní, pečlivě po sobě nechte: ponechání Rabín místo Rašín (str. 50) je toho jen jedním z mnoha dokladů. Slova „opublikován“ a „okomentován“, ve kterých se autorovi zjevně zalíbilo, pokládám za div ne jazykový zločin. Rovněž bibliografie formálně nevyhovuje dnes už obecně vyžadované typografické normě.

A už úplně na závěr: ne vždy je rozsah práce předností. Pokud by autor někdy uvažoval o její publikaci, bylo by krácení jednou z prvních věcí, které by měl mít na mysli.

Shrnuji:

Disertace JUDr. Králíka má – jak z výše uvedeného vyplývá – své stránky nepochybně silné, zejména pokud jde o její faktografický základ, i své stránky – řečeno s V. Klausem – nesilné. Způsobila k obhajobě však rozhodně je. Její faktografický základ sotva bude předmětem diskuse, natož nějakého zásadního sporu; její teoretické zázemí by naopak mělo být tím hlavním, na co by se disertant, alespoň podle mého názoru, měl při obhajobě zaměřit.

JUDr. PhDr. Zdeněk Masopust, DrSc.
Ústav státu a práva AV ČR

Praha, 19. listopadu 2011